List 39. **NOVICE** Tečaj XLIX.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 2. oktobra 1891.

Z Dolenjskega, 28. sept. 1891.

Ko se je od leta 1848. naprej bolje oživilo naše politično in narodno gibanje, naredile sta se v naši deželi, rekel bi po naravski poti, dve politični stranki; na eni strani so bili slovenski rodoljubi, posvetni in duhovski, na drugi strani Nemci in njih privrženci. Ta iz naših dejanskih in zgodovinskih razmer izvirajoča razdelitev ostala je potem do najnovejšega časa.

Res, da v slovenski stranki tudi v prejšnjih letih ni bilo brez različnih misli. Zlasti od leta 1867. naprej jel se je v njej pojavljati neki radikalnejši oddelek, tako imenovani ‚mladi Slovenci‘. Kranjski deželni zbor je tedaj, tudi ko je imela narodna stranka večino, pošiljal poslance v državni zbor na Dunaj. A uspehi tega poslanstva bili so tedaj, kakor so sedaj, silno neznatni. Čehi so delali takrat pasivno politiko, in njih ravnanje je močno vplivalo na naše slovenske kroge. Mnogoteri mlajših so očitali starejšim neodločnost in še kaj hujšega. Pristopila so zraven še osebna nasprotstva, in prišlo je res do razcepa v staro in mladoslovensko stranko. Ali žalostni nasledki te razdvojitve so se kmalu pokazali. Bilo je vse to le v korist nasprotni nemški stranki, ki je na to mogočno povzdignila svojo glavo in bila zmagovita pri državnih in deželnih volitvah. Nesreča nas je takrat spametovala. Mi smo se zopet združili. A žali Bog, da smo se v novejšem času zopet začeli cepiti; ali zdaj iz vse druzih vzrokov. Zdaj ne gre več za boljšo narodno politiko, ampak „baje“ za vero proti brezverstvu. Po tem geslu se je jela snovati in odločevati posebna katoliško-politiška stranka.

Tudi prejšnja leta je naša duhovščina vedno skrbno varovala svoje versko in cerkveno stališče. Naša narodna stranka je bila v tem ž njo soglasna ter jo je pri vsaki priliki, kakor smo že omenili, po svoji moči podpirala, ter ni znano, da bi se bila duhovščina v tem oziru kedaj pritoževala. Zato je res veliko vprašanje, če je bilo treba snovati si posebno stranko in zlasti posebno katoliško-politiško društvo; in ker je vsa podoba, da izraža ravno to društvo v svojem dejanji miljenje in teženje nove stranke, hočemo si je natančneje ogledati.

Ali naprej že slišimo odgovor: To društvo je vsakemu katoliškemu Slovencu pristopno. Naj vsi od narodne stranke pristopijo, pa smo spet vsi skupaj.

Res, niti ime, niti pravila niso temu zadržek; pač pa duh, ki sedaj društvo navdaja. Ta duh ni skupnosti ugoden, ter se bojimo, da je snovanje in dosedanje delovanje društvu pregloboko vtisnilo strankarski pečat.

Sploh pri nas na Kranjskem za napravljanje kacega političnega društva ni bilo nobene silne potrebe. Mi imamo večino v deželnem zboru, imamo svoj narodni klub in od njega postavljeni zvrševalni odbor. To so legalni organi za narodno politiko, zlasti kadar je treba pripravljati ali voditi volitve za deželni ali državni zbor, ali rešiti kako drugo, za našo deželo važno vprašanje. Sicer so res pred več leti naši rodoljubi sestavili pravila za slovensko-politiško društvo, katera je vlada tudi odobrila. Ali ker se potreba takega društva ni čutila, ležala so pravila dalj časa nerabljena. Nenadoma nas je bil pa pred zadnjimi deželnozborskimi volitvami g. dr. Vošnjak sklical na ustanovni zbor tega društva. Zbralo se nas je bilo obilno število duhovnih in posvetnih narodnjakov. Tedaj so duhovni gospodje pred vsem drugim zahtevali, naj se pravila tako podopolnijo, da se tudi versko stališče poudari, da bo tudi njim mogoče brez pomisleka pristopiti. Posvetni smo jim odgovorili: Nate bel list, napišite sami nanj, kar želite, samo da bomo skupaj delali. Proti temu ni bilo nobenega ugovora. Nato smo hoteli tudi odbor tako izvoliti, da bi bil duhovnim in posvetnim povšeči. Dogovarjali smo se mnogo, pa do soglasja nismo mogli priti. Lahko bi bili odbor izvolili z večino glasov. Tega pa nismo storili, ker nismo hoteli nikogar s posiljevanjem odbijati in smo si mislili, bolje nič, kakor nesloga. Odložili smo volitev, z besedo za 14 dni, v mislih pa, ker se nam tudi nikamor mudilo ni, za nedoločen čas.

Ali snovalci katoliško-politiškega društva niso bili tako natančni. Za ustanovni zbor odlični narodnjaki, ceb

Ljubljanski, niso prejeli nobenega vabila. Odbor se je izvolil brez ozira na drugo stranko.

Tako je bilo to društvo precej po svojem postanku jednostransko. Še bolj pa kaže jednostranost njegovo dosedanje delovanje, iz katerega je vidno, da se dejansko in odločno ravna po neresničnem geslu, da je pri nas na Kranjskem vera v nevarnosti. V tem smislu je začelo svoje agitacije pri državnih in potem spet pri Ljubljanskih mestnih volitvah, in to s tolikim ognjem, da je hotelo izkušene, zaslužne, v vsakem oziru poštene narodnjake izpodriniti z novimi možmi, ki za vero niso boljši, za druge reči pa mnogi očitno slabejši. Koliko razburjenosti, koliko pravične jeze je provzročilo to ravnanje, ni treba tukaj razkladati. Vsem nam je še v živem spominu. Ob enem se je pa društvo pri tem pokazalo v tako nevabljivi svetlobi, da ni misliti, da bi se pod njegovo sedanjo zastavo kdaj spet začelo skupno narodno delo. Nasprotno. Tega društva ravnanje je šele dosedanjo narodno stranko popolnoma in dejansko razklalo v dva politična tabora, ki si napovedujeta za prihodnjost vojsko brez vsega prizanašanja. Narodna disciplina pa pojdi z Bogom! O nasledkih tacega položaja drugi pot.

Politični pregled.

Domače dežele.

Grofu Taaffeju se obrnilo zdravje odločno na bolje ter bode v kratkem času popolnoma okreval.

Državni zbor je definitivno sklican na 8. dan oktobra t. l. in je uže objavljen dnevni red prve seje. Najvažnejša naloga v prihodnjem državnozborskem zborovanji bo rešitev državnega proračuna, ki se bo takoj predložil v posvetovanje državnemu zboru in ne bode dotični odsek s svojim posvetovanjem o njem več zgubil toliko časa.

Uže v prihodnjem državnozborskem zasedanji bode baje odločeno, na kako pot se misli kreniti glede notranje politike. Velik in važen pomen ima baje v tem pogledu cesarjevo potovanje na Češko.

Časopisi poročajo, da je izrazil cesar nasproti Praškemu županu dr. Šolcu svojo nezadovoljnost glede demonstracij, katere so se godile pri vzprejemu tujih gostov. Cesar je baje rekel, da so bile demonstracije nepatrijotične, da so ga nemilo dirnole ter da se nadeje, da se ne bodo več ponavljale. Sicer je pa navdušenje, s keterim ga pozdravljajo povsod, koder hodi in kamor se prikaže — nadejemo se — preljubljenega vladarja popolnoma uverilo, da mu je češki narod popolnoma udan in da je njegova zvestoba neomahljiva ter da je nemškožidovsko časopisje globoko žalilo narod češki s svojimi raznimi sumničenji.

Vsi, tudi nam Slovanom neprijazni listi pravijo, da je posneti iz vseh ogovorov cesarjevih, posebno pa iz onih do razstavnega odbora in do avtonomnih zastopitev, da želi miru med narodnistima na Češkem, ker je odvisno od njega blagostanje češkega kraljestva in tudi cele države. O tem ne dvomi pač nobeden, in ni to tudi nič novega. Mi Slovenci bi tak mir, ki bi zadovoljil obe narodnosti na Češkem, pozdravili z največim veseljem, kaiti predobro čutimo in vemo, kako važnega pomena bi bil tak na pravični podlogi skleneni mir na Češkem tudi za nas. Zato pa iskreno želimo, da bi cesarjeva navzočnost, njega enakomerna ljubezen do vseh narodov našega cesarstva prešinila srca vseh, kateri imajo v tem pogledu odločilno besedo, ker na ta način le bi bila storjena največa usluga naši ljubljeni Avstriji.

Ogrski list „Pester Lloyd“, ki je navadno dobro poučen, pisal je pred nekoliko dnevi, da so pri zadnjih splošnih ministerskih konferencijah na Dunaji sklenili, pomnožiti število stalnih vojakov. Kakor poroča ta list, je Avstrija edina država, katera ni v zadnjih dvajsetih letih pomnižila števila stalnih vojakov po razmerji pomnožitve svojega prebivalstva.

Spet nova stranka. Te dni je bil v Pragi shod češko-moravsko-šleskih kmetov, na katerem so med drugim sklenili delati na to, da bodo združene Češka, Moravska in Šleska v eno celoto ter da se krona naš cesar na podlogi češkega prava za kralja češkega. Ta stranka se bode baje imenovala „Hospodarska stranka“.

Vnanje države.

Nemška. — Državni kancler Caprivi je izjavil v govoru v Osnabrücku, da nobena vlada ne želi rušiti miru in provzročiti evropske vojne. Najnovejša približanja držav ne dajo povoda kaki bojazni, temveč so le še bolj utrdila uže poprej obstoječe evropsko ravnotežje. Nemški listi pa niso popolnoma tega mnenja.

Italija. — Ministerski predsednik Rudini je prišel dne 29. septembra v Monzo ter je bil prisoten pri vzprejemu rumunskega kralja, katerega je vzprejel italijanski kralj. Sv. oče papež je bral ta dan v cerkvi sv. Petra v Rimu sv. mašo za vse zunanje in italijanske romarje. Bilo je zbranih v baziliki nad 60.000 oseb.

Francoski list „Temps“, pišoč o potovanji našega cesarja po Češkem, pravi, da je to potovanje združilo obe narodnosti v enakih čutih lojalnosti ter pokazalo, kako mogočno vpliva vladarjva oseba na vzajemnost različnih avstrijskih narodnosti.

Turška. — Še pred malo dnevi je bilo vse evropsko časopisje polno vznemirjajočih poročil, člankov, brzojavk in izmišljenih pogovorov z raznimi diplomati, kot bi bila vojska uže pred durmi. Med drugimi rečmi, ki bi značile nekak casus belli, govorilo se je tudi o nekem dogovoru med Rusijo in Turčijo glede Dardanelske morske ožine, vsled katerega bi bila Turčija Rusiji dovolila prehod vojnih in drugih ladij. Posebno je bilo angleško časopisje vznemirjeno ter je poudarjalo, da treba, da vse ostale vlasti postopajo proti takemu dogovoru, kateri ruši obstoječo mejnarodno pogodbo v tem pogledu. Šele minoli teden se je pa zvedelo vsled okrožnice turške vlade do svojih zastopnikov pri tujih vlastih,

da je bilo tako ropotanje angleških listov neopravičeno in neutemeljeno, ker ni Rusija v tem pogledu s Turčijo sklenila nobene pogodbo, ampak med ruskim poslanikom v Carigradu in turško vlado so se natančneje določile neke formalnosti, katerih se bodo morali držati zapovedniki ruskih s trgovsko zastavo skozi Dardanele vozečih ladij in turški zapovedniki trdnjav ob Bosporu, kadar se bodo na njih prevažali novinci in kaznjenci s Črnega morja v vzhodno Sibirijo ali pa se vračali na njih iz Sibirije uže dosluživši vojaki, seveda brez orožja.

Kitajska. — Ker na Kitajskem še vedno preganjano kristjane in ker vse kaže, da kitajska vlada ne more vzdržati redu, sporazumele so se nekda Angleška, Nemška in Francoska, da bodo s svojimi mornaricami skupno demonstrovale ter imele pripravljene parobrode za kristijane, ki žive na Kitajskem.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

236.

Tiskarstvo. Gutenberg.

Dolgo se je prepiral književni svet, kateri mož je početnik tiskarstvu. Do dvajset mest nemških, francoskih in holandeških se je potezalo za to čast, da je pri njih bilo izumljeno tiskarstvo. No dandanes se sploh sodi tako, da je Gutenberg njega izumitelj, a Mogunec da je zibel tiskarstvu, vender do celega ni še to gotovo.

Najhujši boj za to je bil mej Moguncem in holandeškim mestom Harlemom. O tem mestu se je trdilo, da so tu v starem času knjige tiskali. Harlemski zdravnik Junius je začel to reč preiskavati in kar je pozvedel, popisal je v svojem delu „Holandija“, katero je sestavil mej leti 1562. in 1575., na svetlo pa dal v Leydenu 1588. l. Junius pripoveda, kako je pozvedel od zanesljivih starcev, da je v Harlemu pred 120 leti (torej okoli 1440. l.) živel Lovro Jenson, s priimkom Koster (Küster — cerkvenik), ker je bil res tudi cerkvenik. Ta Lovro Koster je pri neki priliki narezal od bukove skorje šibic, v katere je vrezal po eno besedo narobe, kakor se vrezujejo besede na pečat; potem jih je odtisnil na papir, da bodo njegovim vnukom za obrazce, po katerih se bodo čitati in pisati učili. Ker je bil Koster umen mož, začel je napravljati boljše in gostejše črnilo in natiskoval na poedine liste slike, katerim je dodeval pismene izreke. Naposled je tiskal cele knjige. Svoja bukova pismena je zamenil pozneje s svinčenimi in kositernimi, in dela je imel čim dalje več, tako da je moral najeti pomoćnikov. Eden pomočnik, Janez po imenu, ko se je bil dovolj priučil, pobere vso pripravo svojega gospodarja, dokler so ljudje bili v cerkvi ter pobegne najpreje v Amsterdam, potem pa v Mogunec, kjer je osnoval veliko tiskarno.

Holandezi so se poprijeli Junijeve trditve in so 1823. l. proslavili jako slovesno štiristoletnico tiskarstva; Harlemčani pa so Küsteru postavili spomenik. Ali natančnejše raziskavanje Junijeve trditve je pokazalo, da se podatki njegovi opirajo na golo govorico, a dokazov da nima. Tak nepobiten dokaz bi bil kako od Kostera natisneno delo, kakor jih imamo od onih, katerim se pripisuje prvenstvo tega izuma. Ali takega dela ni, pač pa se je dokazalo, da so v neka holandeška mesta, pa tudi v sam Harlem iz Mogunca tiskarji se doselili, in to v Harlem šele 1483. l. Mogoče, da je v pripovedki o Kosteru kaj resnice, ali da se ta pripovedka ne more upirati kritiki, to je dokazal 1870. l. Holandez Van der Linde v svojem delu o Kosterovi legendi.

Početek tiskarstvu je torej treba iskati na Nemškem. Ali je tudi tu bila huda borba za prvenstvo v tej umetelnosti. Zlasti 3 mesta so dokazovala, da je tiskarstvo v njih bilo izumljeno, namreč Bamberg, Strassburg in Mogunec. Bamberg se je skliceval na Albrehta Pfistera, ki je ondi res od 1454. l. knjige tiskal, mej ostalimi tudi latinsko biblijo. No, kakor bodemo videli, Gutenberg je še pred njim v Mogunci delal. Bržkone je bil Pfister Gutenbergov pomočnik, ki je svojega gospodarja zapustil in posebno tiskarno v Bambergu osnoval. To misel potrjujejo tudi njegove črke, katere so Gutenbergovim jako podobne.

Da je Gutenberg tudi v Strasburgu živel in ondi se s svojim izumom ukvarjal, to je dokazano. Ali Strasburg se ni s tem zadovoljil, temveč je trdil, da je ta umetelnost prav ondi se začela, in zato so Strasburžani 1660. l. dvestoletnico tiskarskega izuma zelo slovesno praznovali. Sploh so mislili, da je Janez Mentel izumil tiskanje knjig in od njega da si je to umetelnost Gutenberg prisvojil in potem v Mogunci posebno tiskarno uredil. Ko so pa 1760. l. prišli na sled spisom o pravdi, ki je tekla mej Gutenbergom in Dritzehnom 1439. l. v Strasburgu, zvedela se je resnica, namreč, da je Gutenberg v onem času delal v Strasburgu vsakeršne poskuse, torej umetelnost svojo ondi začel, ali izvajal jo šele v Mogunci. Omenjeni Mentel je bil res prvi Strasburški tiskar, ali za njega ve povestnica šele okoli 1466. l., ko se je tiskarstvo uže prilično bilo razširilo.

Mogunec torej je zibel tiskartsvu, a Janez Gutenberg je je izumil. Gutenberg se je ondi porodil okoli 1400. l., oče se je pisal Friderik Gensfleisch, a mati Elizabeta Weirichin zum Gudenberg. Po očetu in materi je bil naš Janez (Henne) patricij Mogunški. Ker je mati podedovala dvor Gudenberg, pisal se je Janez tako le: Henne Gensfleisch zum Gudenberg. Leta 1420. so se pobunili Mogunčani, in Gensfleisch se je moral izseliti. Kaj več ne vemo o Janezovi mladosti. Šele čez štirinajst let potem prihajamo na sled našemu Janezu v Strasburgu, kjer je živel brez imetja in se skrivaj pečal z nekimi mehaniškimi rečmi. Kako se je on plemič v oni fevdalni dobi poprijel takih meščanskih poslov, tega nam povestnica ne more razjasniti. Gotovo si je ž njimi služil kruha.

*

Kadar so meščanje videli, da si je moči tako novcev služiti, napravili so trije ž njim pogodbo, da jih za plačo nauči, kako se brusi drago kamenje, kako se napravljajo zrcala itd. Ko so se začeli drugovi z Gutenbergom shajati, opazili so, da zna še več, nego so mislili, in začeli so mu prigovarjati, naj jim pokaže tudi to. Gutenberg se uda in napravi ž njimi novo pogodbo, ki se je gotovo tiskarstva tikala. Na nesrečo umre eden drug, gori omenjeni Dritzehn, in prav v njegovi hiši je bila tiskarska priprava. Bratje pokojnikovi so zahtevali, da Gutenberg sedaj nje vzprejme v družbo, da si je bilo to zoper pogodbo. Gutenberg jih odkloni, in da se ne bi njegova tajna umetelnost zvedela, dá pod roko zlog v Dritzehnovi hiši razdreti in črke odstraniti. Zaradi tega je nastala pravda, katero je Gutenberg dobil, no ob enem je družba razpala, in on se je povrnil siromašen v svoje rojstno mesto Mogunec. Iz spisov te pravde nam je jasno, da je bilo že vse prigotovljeno za tiskanje. Ali se je sploh v Strasburgu tudi kaj uže natisnilo, to pa se ne ve.

237.

Gutenbergova druga Fust in Schöffer. Tiskarski pomočniki se razkropé po svetu.

Gutenberg se je vrnil v Mogunec 1445. l., in če tudi ubog, vender mu to ni upognilo duha. Nadaljeval je svojo tajno umetelnost in iskal si zanesljivega in bogatega druga; samo pomankanje novcev ga je oviralo, da ni izvel, kar je nameraval. Leta 1450. se udruži z bogatim mogunškim meščanom Janezom Fustom. Kmalu se jima pridruži tudi Peter Schöffer, vešč krasopisec. Tako je bilo vsega dovolj, in ustrojili so prvo tiskarno v Mogunci. S prvega so tiskali po starem načinu lesoreze, samo da so imeli pravo tiskalnico in dobro črnilo, kakeršno rabijo še dandanes. Prve njihove tiskovine so bile kajpada samo male knjižice. Malo po malem so začeli upotrebljati gibljive črke, katere so bile s početka lesene. Potem je začel Gutenberg črke vlivati, ali še precej okorno, Schöffer pa je to popolnil, in ker je bil tudi krasopisec, znal je lepšo obliko dati vsaki črki. On si je torej za razvitek tiskarske umetelnosti pridobil velikih zaslug, in je vreden, da ga takoj po Gutenbergu imenujemo.

Leta 1452. so bile vse zapreke premagane, in mogli so se lotiti večega podjetja. Sklenili so, da natisnejo knjigo vseh knjig, sveto pismo, seveda latinsko, ker na nemščino je bilo preloženo šele 100 let pozneje. Razborni in neutrudni Gutenberg, ki je svoji novi umetelnosti žrtvoval vse svoje dušne in telesne moči, vse imetje in življenje, imel je naposled uživati sladke plodove tolikega truda, tolikih muk. Takrat so bile knjige izredno drage, to pa zato, ker so se prepisavale. No s tiskanjem se je pomnoževanje knjig za čudo olajšalo, in zato je bilo pričakovati, da bode Gutenberg kmalu prislužil toliko, da bode mogel na stare dni brez skrbi živeti. Ali drugače mu je bilo usojeno. Že je bilo natisneno sv. pisma 12 pol, kar se je Gutenbergu z gadne lakomnosti vse podrlo.

Schöffer se je bil tako priljubil Fustu, da ga je oženil s svojo hčerjo. Tast in zet sta poznala popolnoma Gutenbergovo tajnost, in ni se jima zdelo modro deliti ž njim dobička. Pomenila sta se, kako bi ga izrinila iz družbe. V to ime izjavi Fust, da sv. pismo preveč stane, in zahteva nazaj vložene novce z obrestimi, Gutenberg ni mogel vrniti, ker ni imel novcev. Fust ga gre tožit za 2026 gld. Sodnik mu te novce prisodi, in ako bi Gutenberg ne plačal, sme mu Fust vzeti tiskarno. Fust je storil, in Gutenberg je bil 1445. l. drugi pot siromak Njegova hudobna drugova sta potem nadaljevala tiskanje biblije in prodajala jo za drage novce. Ta prva knjiga ima dva dela; prvi ima 327 listov, drugi 317. Listi so po 30 centimetrov dolki in 20 široki. Vsaka stran razen prve ima po 42 vrst. Črke so tako zvane gotske. Do nas je te knjige prišlo samo 16 odtiskov. Knjižnice na Dunaji, Monakovem, Berolinu, Lipskem, Frankfurtu, Draždanah imajo po eden odtisek tega dragocenega dela.

Razpale družbe Gutenberg, Fust in Schöffer se je bržkone poslužil nijih pomočnik Pfister, šel v Bamberg, kjer je osnoval posebno tiskarno, v kateri je uže 1456. l. tiskal na svojo roko biblijo in druge knjige. To potrjuje tudi podobnost črk njegovih in prve Gutenbergove biblije.

(Dalje prihodnjič.)

Predlogi in resolucije, ki so bile vzprejete pri zadnji učiteljski konferenciji v Ljubljani.

1. Strma pisava je dobra in koristna, torej jo je šolam priporočati.

2. Z ozirom na veliko število učiteljev v vsakem okraji, izmed katerih marsikdo oboli ali se drugam preseli, vsled česar pouk prestane, je silno potrebno, da se za vsak okraj nastavi namestovalen učitelj za začasno izpraznjena mesta in eventualno za oskrbovanje ekskurendnega pouka.

3. Pisma, ki se tičejo osobe učiteljeve, naj viša šolska oblastva direktno v zaprtem kuvertu dostavljajo. Že okrajne učiteljske konferencije so se zato večkrat oglasile. Ugled učiteljev trpi, ako se prej po šolski občini razglasi, kaj se je dopisalo učitelju.

4. Deželni šolski svet je naprositi, da izposluje učiteljem pravico do predujmov, kakeršno imajo vsi državni uradniki in celo c. kr. niži služabniki. Bolezni, smrt v družini, premeščenje in drugi dogodki učitelje večkrat spravijo v silne denarne zadrege, iz katerih si ne pomaga drugače, kakor da si za drag denar posojila poišče.

5. Deželna konferencija skleni, da se primernim potom izposlujejo znižani tarifi za učitelje, kakeršni veljajo za državne uradnike, ako se vozijo po državnih železnicah.

6. Deželna učiteljska konferencija izreka nujno potrebo za ustanovitev više slovenske dekliške šole v Ljubljani. Ta predlog je bil s 337 podpisi podkrepljen in brez debate z živahnim odobravanjem vzprejet.

7. Glede na skromne plače in v mnogih slučajih prav revno stanje učiteljev sklene naj koferencija, na merodajnem mestu prositi, da se vsem učiteljem prizna prosto stanovanje ali primerna odškodnina.

8. Deželni šolski svet naj objavlja vse šolske zakone in naredbe dvojezično v priročni izdaji, in sicer vse še zdaj veljavne v posebni knjigi, kar bode pa izdano novih zakonov, ukazov in razpisov, naj se od časa do časa v zvezkih jednake oblike priobčujejo. To izdajo kupovati bili bi primorani krajni šolski sveti za se in za šolska voditeljstva. Šolskim organom je treba zbirko zakonov pri rokah imeti. Zadnji po „Landes-Lehrer-Vereinu“ l. 1876. na svetlo dani zakonik je zastarel in pošel. Deželnega zakonika nimajo ne učitelji ne krajni šolski sveti. Mnogo šolskih odredeb ni lahko najti. Na Štajerskem se dobivajo šolski zakoniki v posebni izdaji, ki šteje uže 22 zvezkov. Zalogo imata Leitner in Lubensky. Na Kranjskem naj zalaga to delo deželni šolski svet.

9. Vsem učiteljem in učiteljicam naj se v pokojnino vštevajo vsa službena leta od dne, ko nastopijo dejansko službo z zrelostnim spričevalom.

10. Stalni odbor deželne učiteljske konferencije se poveri, predložiti prošnjo visokemu deželnemu zboru: a) za povišanje odstotne mere za 3 zadnje plačilne razrede, b) za uredbo plač po službenih letih.

Zadnja ureditev plač iz najnovejšega časa je med učiteljstvom veliko nevoljo vzbudila, kajt. marsikdo je ostal tam, kjer je bil pred 10—15 leti. Za niže tri vrste so odstotki vsakako prenizko odmerjeni. Deželni šolski svet je z deželnim odborom določeval količino plač, a ves Litijski okraj nima jednega učitelja z najvišo plačo, dasi bilo vender v poštev jemati n. pr. Šmartno, ki ima 400 šolo obiskujočih otrok. V njega bližini so rudniki in uradnije, draginja je velika, neprimerna učiteljskim dohodkom. Isto tako žalostna osoda tare učitelje v Kranji, v Kamniku, v Vipavi, pri D. M. v Polji in mnogih krajih. Pri tem predlogu, katerega je gospod Ravnikar še nadalje utemeljeval, vnela se je precejšna debata, a je bil vender vzprejet.

11. Postavno število otrok, katero bi moral jeden učitelj poučevati na enkrat, naj se vzdržuje po vseh šolah. Prenapolnjene šole zavirajo učne uspehe, disciplino, zdravje in obkladajo učitelja z neopravičeno množino dela. Naj slavni c. k. deželni šolski svet gleda na točno ravnanje po dotičnem paragrafu.

Razne reči.

— **Cesar se je pripeljal** dne 26. t. m. ob 7. uri na državni kolodvor v Pragi in podal roko pravosodnemu ministru Schönbornu, cesarskemu namestniku Thunu, deželnemu maršalu Lobkovicu in deželnemu poveljniku Grüne-ju. Grofa Thuna je cesar odlikoval z milostnim nagovorom. Župan dr. Šolc je ogovoril cesarja z lepimi besedami najprej češki, potem nemški. Cesar je odgovoril naprej nemški, potem češki z zagotovilom, da mu je vedno na srci blaginja bogate dežele češke in njenih prebivalcev in da z zanimanjem zasleduje napredek Prage ter upa, da bode razstava koristila glavnemu mestu in deželi. Po cesarjevih besedah so se razlegali navdušeni slava- in hoch-klici. Cesar se je peljal po ulicah, kakor v slovesnem sprevodu, nebrojna množica je bila nepopisno navdušena. Praški strelci na konjih so spremljali cesarski voz, ki se je le počasi pomikal. Na Hradčinu je stražil Praški meščanski kor. Vsi listi so pozdravljali cesarjev prihod s posebnimi članki. Stranke obžalujejo, da ga ne spremlja grof Taaffe. Pred dvorno palačo ga je vzprejel nadvojvoda Franc Ferdinand. Ob deveti uri se je začel vzprejem ter je trajal do 11 $^3/_4$. Vzprejeta je bila duhovščina, plemstvo ter načelništva vojaških in civilnih oblastev. Ob nepopisnem veselji ljudstva se je pripeljal cesar ob 2. uri popoludne v razstavo, kjer so ga pričakovali razstavni odbor, vsi dostojanstveniki, poslanci, plemstvo, duhovščina in razstavniki. Prvi je nagovoril razstavni predsednik grof Kinsky cesarja v češkem in nemškem jeziku ter naglašal zvestobo in udanost vseh, ki so delovali pri tem velikem podjetji, ter se zahvali cesarju za obisk, ki je krona razstavi. Cesar je odgovoril najprvo nemški ter rekel: „Z odkritosrčnim zadovoljstvom vzprejemljem izjavo o lojalnosti in trdni zvestobi in veselji vsled Mojega prihoda in se Vam zato srčno zahvaljujem. Rad sem prišel v Prago, da se sam prepričam o lepem napredku v vseh strokah človeške pridnosti v Moji ljubljeni kronovini češki“.. Češki nadaljujoč je rekel: „Uspeh te pod Mojim posebnim varstvom stoječe razstave navdušuj vse prebivalstvo, da vse moči posveti nadaljnemu, vedno večemu procvetu krasne dežele, katera je bogato blagoslovljena in more le s skupnim delovanjem obeh narodov popolnoma prospevati.“ Cesar je zapisal svoje ime v spominsko knjigo. Med prvimi, katere je počastil z nagovorom, bil je dr. Rieger. Po obisku razstave je rekel cesar grofu Zedvitzu, da je iznenaden ter da si bode prihodnjič pod njegovim vodstvom še dalje ogledal razstavo. Dne 27. septembra t. l. je vzprejel cesar deželni odbor, župana Praškega in Liberškega in vseh 226 načelnikov okrajnih zastopov. Na ogovor maršala kneza Lobkovica je odgovoril cesar, da vzprejemlje z zadovoljstvom zagotovilo udanosti in nadaljnega zvestega izvrševanja dolžnosti avtonomnih organov, ter obljubil, da bode tudi za naprej skrbel za duševni in gmotni razvoj dežele. Pri tej priliki je izrazil cesar upanje, da bodo vsi rodoljubni možje podpirali trud za blaginjo kraljevine češke in notranji mir, ki je potreben tudi državi. Opoludne se je cesar peljal po mestu. Obiskal je žensko učiteljišče, Rudolfinum, mestno hišo, novi mestni del Bubno, novo mestno šolo ob belvederu. Potem je bil dvorni obed, na katerega so bili povabljeni člani češkega plemstva, deželni odborniki in deželna poslanca dr. Rieger in dr. Schmeykal. Razstavo je ta dan obiskalo ogromno

veliko ljudi. Število vseh plačujočih obiskovalcev razstave presega uže 2 milijona. Zvečer je bila soareja pri vrhovnem deželnem maršalu, h kateri je bilo povabljenih nad 300 oseb, med njimi tudi dr. Rieger. Prišel je tudi cesar in ostal eno uro. Dne 28. septembra je imel kardinal v stolni cerkvi slovesno službo božjo, pri kateri je bil tudi cesar. Dne 29. septembra je bil med drugimi tudi dr. Rieger v avdijenciji pri cesarji.

— **Gospod Josip Gorup**, deželni poslanec za mestnotrško skupino Postojina - Vrhnika - Lož, je odložil svoj mandat.

— **Društvo rokodelskih pomočnikov v Ljubljani** je priredilo v nedeljo dne 28. septembra t. l. svojemu društvenemu predsedniku gospodu prof. Gnjezdi povodom 25letnega njegovega predsedovanja lepo veselico.

— **Mestna hranilnica Ljubljanska** se je preselila v nekdanjo Galetovo hišo, ki je zdaj last Ljubljanskega mesta.

— **Č. g. Mihael Opeka z Vrhnike**, dozdaj bogoslovec Ljubljanske škofije, je vzprejet kot konviktor v „Collegium Germanicum“ v Rimu ter bo ondi nadaljeval svoje bogoslovne in modroslovne studije.

— **Zidanje nove cerkve sv. Jožefa pri karmeliškem samostanu na Selu pod Ljubljano** vrlo napreduje ter je upati, da se bode začela v njej božja služba pred začetkom zime.

— **Mestni šolski svet Ljubljanski** je sklenil, da bode imela mladina vseh mestnih ljudskih šol zaradi cesarjevega godu, ki bode v nedeljo dne 4. t. m., v soboto dne 3. t. m. prosto ter se udeležila ta dan cerkvene službe božje, ki se bode obhajala v ta namen.

— **C. kr. deželni predsednik** je imenoval gospoda Valentina Marušiča za konceptnega praktikanta na Kranjskem.

— **V pisarni c. in kr. oskrbovalnega magacina v Ljubljani** bode dne 9. oktobra t. l. ob 10. uri dopoludne javna obravnava zaradi zagotovljenja poprav lesenih in železnih posteljnjakov, čiščenja in poprave posteljnega perila za potrebe c. in kr. oskrbovalnega magacina ter zaradi zagotovljenja čiščenja volnenih odej z valjalnicami za potrebe c. in kr. garnizijske bolnice št. 8 za dobo od 1. januvarija do 31. decembra 1892. l., oziroma do 31. decembra 1894. l. Pri obravnavi se bodo vzprejemale pismene ponudbe, ki imajo za 50 kr. kolek in so zapečatene, pa tudi na ustne se bode oziralo. Na zakasnele in telegrafskim potom došle ponudbe se ne bode oziralo. Natančnejši pogoji se lahko pogledajo vsak dan od 8. do 12. ure dopoludne in od 2. do 4. ure popoludne v pisarni c. in kr. oskrbovalnega magacina v Ljubljani. Razglas leži pa tudi v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani na ogled.

— **Gospod prof. dr. Lesar** je spisal knjigo z naslovom: „Compendium hermeneuticum“, ki bode pripraven pripomoček za bogoslovno učenje.

— **V uršulinski cerkvi v Ljubljani** se postavljajo nove velike orglje, katere je izdelal gosp. Franc Goršič.

— **Vladna naredba za živinsko kugo po zimi.** Ker se je kuga v gobči in na parkljih, ki je bila uže do malega ponehala, spet zanesla na Kranjsko, zatorej izdaje c. kr. deželna vlada kranjska nastopne naredbe: 1. Določila tuuradnih razglasil o prevozu prežvekovalcev po železnicah in z južnega kolodvora v Ljubljani in kolodvora Cesarjevič-Rudolfove železnice v Ljubljani kot nalagalnih in izlagalnih postaj za živino se raztezuje odslej v svoji polni vsebini tudi na prevoze kupčijskih prasičev brez ozira na to, od kod prihajajo; takšni prasiči se smejo odslej nalagati in izlagati samo tedaj, kadar jih je poprej kakšen zvedenec ogledal in ni gledé živinskih potnih listov, ki jih imajo s seboj, in zlasti glede zdravstvenega stanja teh živali nobenega zadržka. Na drugih železničnih postajah v naši deželi se smejo prasiči nalagati in izlagati samo tedaj, kadar okrajno glavarstvo to dovoli in je na troške dotične stranke prasiče ogledal živinozdravnik ali živinozdravni kovač; te pošiljatve morajo imeti pravilne živinske potne liste. 2. Že izdana prepoved, s katero ni dovoljeno s prasiči tržiti po Kranjskem od kraja do kraja, razglaša se iznova v najstrožo izpolnitev. Ni pa prepovedano kupčijskih prasičev iz nepreklicanih krajev prevažati po deželskih cestah, kadar imajo pravilne živinske potne liste s seboj. Prestopki teh naredeb se kaznujejo po kazenskih določilih občnega zakona o živinski kugi.

— **Volitev v gospodarski odsek trga Postojine**, ki se je vršila dne 25. septembra in pri kateri je sicer zmagala narodna stranka s 55 glasovi večine, pokazala je, da ni res, da bi bili nemškutarji na Kranjskem uže mrtva stvar. Ako smo dobro razumeli, spravil je Deo s svojimi pristaši pri tej volitvi nič manj nego 91 glasov na svojo stran. Na Kranjskem se utegne sčasoma še marsikaj pripetiti, o čemer se danes niti ne sanja našima prepirajočima se domačima strankama. Do zdaj se je na dolgo in široko razpravljalo vprašanje: Kdo seje prepir? Bog ve, ali ne pride na vrsto še vprašanje: Kdo je bil temu kriv?! —.

— **Tatvina.** 28. septembra po noči so vlomili tatje v poštni urad v Senožečah ter odnesli 177 gld. gotovine in za 58 gld. pismenih znamk ter vrečo s 140 srebrnjaki.

— **Slovensko politično društvo „Sloga“ v Gorici** je imelo dne 24. septembra t. l. svoj redni letni občni zbor. Iz poročila denarničarjevega je posneti, da je imelo društvo 120 gld. 10 kr. dohodkov in 116 gld. 39 kr stroškov. Društveni šolski zavodi so imeli 2715 gld. dohodkov, stroškov pa 2256 gld. V društveni odbor so bili izbrani gospodje: dr. Ant. Gregorčič, predsednik; Anton Klančič, župan v Podgori, podpredsednik; And. Gaberšček, urednik „Nove Soče“ tajnik; Val. Kancler v Gorici denarničar; odborniki: dr. Al. Rojic, Obizzi A., Fon, Josip Poljšak, župnik, Josip Mašera, vikarij in Fr. Budal iz Štandreža. Namestniki: Fr. Bavčar, miz.

mojster v Selu, Josip Hoenig, trgovec v Kanalu, N. Kocjančič, Al. Štrekelj v Komnu in Fil. Trpin v Sv. Križi na Vipavskem.

— **Odkritje spomeniške plošče** pokojnemu ustanovitelju Šentviške čitalnici preč. gosp. Blažu Potočniku se bode vršilo s praznovanjem 25letnice čitalnične ustanovitve vred v nedeljo dne 4. oktobra meseca t. l. — Dopoludanski vzpored veselici. 1. Ob 9 uri: Vzprejem čč. gostov pri „Narodni čitalnici". 2. Ob ½ 10. uri: Slovesna božja služba. 3. Ob 11. uri po sv. maši: Odkritje spominske plošče pokojnemu večletnemu šentvidskemu župniku in ustanovitelju „Narodne Čitalnice" Blažu Potočniku na pročelji farne cerkve po naslednjem redu: a) Pevci pojo „Zvonikarjeve" prvo kitico. b) Slavnostni govor, govori č. gosp. Ivan Babnik, župnik v Toplicah, c) Pevci pojo „Zvonikarjeve" drugo kitico. 4. Ob 12. uri: Skupen obed pri „Kraljiči", ki stane za osobo 1 gld. 50 kr. Kdor se hoče skupnega obeda udeležiti, naj se oglasi pri čitalničnem tajniku najkasneje do 9. ure. Med obedom svira vojaška godba. Popoludanski vzpored: 1. Po popoludanski božji službi: Koncert vojaške godbe na vrtu pri „Kraljiči". 2. Med tem se prodajajo na korist čitalnične knjižice listki za šaljivo loterijo, ki se prične ob 5 uri. 3. Ob ½ 7. uri zvečer v „Narodni Čitalnici": Beseda. Vzpored: a) Zvezna, poje moški zbor (A. Nedved). b) Slavnostni govor, govori čitalnični predsednik gosp. S. Jovan. c) Mornar, samospev, poje g. J. Žirovnik (Fr. S. Vilhar). d) Na planine, poje mešani zbor * * * e) Kje so moje rožice, poje mešani čveterospev. Narodna. f) Moj dom, poje moški zbor (Em. Vašak). g) Oče so rekli, da le! Gluma v enem dejanji, preložil Franjo Končan. Po ‚Besedi' je godba na vrtu pri ‚Kraljiči' in prosta zabava. Opomnja: Pri čitalničnem odboru se dobe Blaž Potočnikove „Kratkočasnice" z njegovo podobo po 10 kr. izvod. Vstopnice k „besedi" se bodo prodajale popoludne pri „Kraljiči" in zvečer od šeste ure naprej pri blagajni. Veljajo pa: I. sedež 50 kr., II. sedež 40 kr., III. sedež 30 kr. in proste vstopnice 20 kr.

— **Državnozborska dopolnilna volitev za kmečke občine** političnih okrajev Poreč-Koper in Pulj je razpisana na 30. oktobra t. l. Volitve volilnih mož vršile se bodo torej uže okolo srede tega meseca. Volitvena borba bode huda. Takih volitvenih borb pri nas gotovo ne poznamo. Upanja je pa vender mnogo, da zmaga slovensko-hrvaška stranka ter da bode izvoljen dr. Matko Laginja, odvetnik v Pulji.

— **„Istarska posojilnica** v Pulju, registrovana zadruga na ograničeno jamčenje," se je ustanovila te dni. Načelnik jej je dr. M. Laginja, odvetnik in deželni poslanec v Pulji. Nedvombeno je, da je gmotno blagostanje vsakega ljudstva prva podloga vsakemu napredku. Zato pa tudi pozdravljamo ta zavod prav iskreno ter mu želimo najboljšega uspeha.

— **V Reki** mislijo osnovati borzo.

„Bratovščina hrvatskih ljudi u Istri" je razdelila v minolem letu visokošolcem, dijakom srednjih šol in učiteljskim pripravnikom 830 gld. Društveni kapital se je pomnožil za 346 gld. 60 kr. in znaša sedaj 8.918 gld. 56 kr.

— **Zagrebška razstava.** V prvih 40 dneh je obiskalo razstavo 327.168 oseb, ki so plačale 45.097 gld. 40 kr. vstopnine. Razstava bode odprta do 15. t. m.

— **Trgovinski minister v Gorici.** Dne 28. septem. je prišel trgovinski minister Bacquehem v Gorico. Na postaji so ga pričakovali gg. deželni glavar grof Coronini, voditelj okrajnega glavarstva Goriškega in mestni župan. Ogledal si je v Gorici razstavo, o kateri se je izrazil prav povoljno. Predstavili so se mu v poslopji okrajnega glavarstva deželni odborniki, člani trgovske in obrtniške zbornice in mestni svetovalci. Popoludne je bil na obedu pri deželnem glavarji grofu Coroniniji.

— **General Boulanger** se je dne 30. septembra z revolverjem ustrelil na grobu gospe Bonnemain. Tako se poroča iz Bruselja.

— **Baron Hirsch ruskim židom.** Znani baron Hirsch se je obrnil z pismom do ruskih židov, s katerim jih opominja, da ne smejo kar strmoglaviti iz Rusije, ker bi si bili na tak način sami krivi svojega pogina. On jim pravi, da mu je dobro znano, da se bode osnoval v Rusiji dobro organizovan odbor za izseljevanje židov pod vrhovnim nadzorstvom ruske vlade. Ta odbor bode organizoval izseljevanje ter ne sme nikdo izseliti se brez vednosti lokalnih odborov, kajti ako bi storil kaj takega, pripisovati si bo imel sam sebi zle posledice. Baron Hirsch omenja v svojem pismu, da ne more brez milostne podpore ruske vlade ničesar storiti za žide.

— **Sladkor deluje na človeka, kakor opojna pijača.** V Ameriki so iztaknili nov način pijanstva, in to so zapazili pri delavcih, ki so nosili sladkor iz ladij na kopno. Ti delavci prišli so popolnoma trezni k delu ter šli v notranje prostore ladij, da bi iznašali sladkor. Kar so postali čez nekaj časa potem veseli in za tem pijani, ali streznili so se pa koj po tem, ko so prišli na sveži zrak. Iz prva se je mislilo, da so se opili z žganjem, ali konstatovalo se je kasneje, da so na delavce tak učinek napravili plinovi, ki so vzpuhteli iz sladkorja. Temu zlu bode sicer prav lahko v okom priti. Bodo pa delavci, ki so se tako po ceni opili, s tem zadovoljni?

— **Slovansko pevsko društvo na Dunaji** p. n. pevcem in pevkinjam slovanskim na Dunaji! Petje je vedno bilo krepak faktor v životu narodno vobče, posebe pa se slovanskih. Pesnijo Slovan vzdihuje in vriska, pesnijo se veseli in krepi, v pesni javlja iskrene svoje želje in izrazuje čuvstva svoja, narodna pesen slovenska je čisti in neizkaleni sok v životnem njegovém deblu. To jasno spoznanje prisililo je pred več ko 30 leti ne pozabljive utemeljitelje našega društva, da so razvili na Dunaji zastavo, pod katero naj bi se zbirale razkropljene pevske sile slovanske; pestovanjem pesni slovanske go-

jila bi se naj ob enem tudi prepotrebna iskrekna slovanska vzajemnost, da bi s tem dosegel se visoki cilj, da bi vsak sveto služil višim interesom, krasni domovini slovanski in vesoljnemu Slovanstvu. To zastavo je naše društvo več ko 30 let čvrsto in visoko držalo kviško, tej hoče i nadalje verno ostati vstrajno, tudi pri nepovoljnih slučajih; krasna ta zastava bodi tudi v bodočem letu središče, krog katerega se bodo radostno zbirali vsi somišljeniki, katerim je mati narava v prsi usadila navdušeno slovansko srce, a s tim navdušenim srcem podarila jim tudi krasni dar petja. Vsi Vi pevci slovanski, vse Vi pevkinje slovanske, hitite pod to zastavo, radostno Vas bodemo pozdravljali. Pevske vaje moškega zbora so vsak petek od ½ 8. ure do ½ 10. zvečer, I. Salvatorgasse 12, za dame pa vsak ponedelek od 5. ure popoludne do ½ 7. ure zvečer v dvorani, „Slovanska Besede“, I. Wallnerstr. 2. Pevsko leto prične se s 1. oktobrom 1891. Členi pevci in podpirajoči sprejemljejo se vsaki dan pri g. predsedniku Z. Bouchalu, I. Tiefer Graben 11. Na veselo svidenje! Živijo! Odbor

— **100 000 goldinarjev in 50.000 goldinarjev** sta glavna dobitka velike Praške loterije. Opozarjamo naše č. bralce, da bode srečkanje uže drugi teden.

Budimpeštanske tržne cene z dne 30. septembra 1891.

Pšenica gld. 10.32 do 10 66, koruza gld 6.25 do 6.35, oves g.d. 5.92 do 6 14.

Kurzi na Dunajski borzi dne 1. oktobra

Papirna renta	gld.	91·40.
Srebrna „	„	91·35.
Zlata „	„	109·20.
Marcijeva renta	„	101.95.
Napoleondori (20 frankov)	„	9·27½
C. kr. cekini	„	5·56.
Nemške marke	„	57·55.

Gospodarstvo.
Poljodjeljstvo, vinogradarstvo, pivničarstvo in voćarstvo.
Cvieće i sočivo.
Stočarstvo.
Pčelarstvo.
Svilarstvo.
Ribarstvo.

(9—9) Gospodarsko-šumarska

IZLOŽBA
U ZAGREBU

od 15. kolovoza 1891. do 15. listopada

Šumarstvo.
Gospodarski obrt.
Gospodarska tehnika i graditeljstvo.
Učevna sredstva i literatura gospodarstva i šumarstva.
Kućni obrt.
Slike i umjetnine.

Izložbena lutrija sa 1001 sgoditkom. — Glavni sgoditak u vriednosti od 10.000 franaka. — Srećka 50 nč.

Velika Praška razstavna loterija.

Predzadnji teden

Glavna dobitka

100.000 gold. in 50.000 gold.

Srečke po 1 gld.

dobijo se pri J. C. MAYER-ju v Ljubljani.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.